

לב להבין

הבנה ועיון במקרא על סדר פרשת השבוע

לב הדברים – ביאורי מקראות

ראה שכאן קרה דבר שלא הכיר קודם לכן - 'בדבר אשר זדו עליהם', באותו הכוח שאליו הם סגדו ועל ידו ניסו להרע לישראל, לא רק שלא עלה זממם בידם, אלא ההיפך הגמור - באותו דבר עצמו בו נידונו, למרות שעבדוהו ועשו רצונו. אין זה אלא שיש כאן כוח מעליו, אשר הוא גדול מכל האלוהים, ושולט ומנהיג בכל הכוחות בעולם.

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֵת כְּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יט, ו)

'כהן' בלשון התורה הוא כינוי לאדם שתפקידו להיות מיוחד לעבודת הא-ל. גם קודם לכן הדבר היה קיים, להבדיל, באוה"ע. אבל פה התחדש מציאות נפלאה ואדירה שלא הייתה מעולם - אומה שלמה שתפקידה לכהן לפני ה' - 'ממלכת כהנים'. וכמו כן, פעמים אפשר למצוא אדם שהוא קדוש מהכלי העולם ומיוחד עצמו לעבודת האלוקים, אבל כאן התחדשה מציאות של 'גוי קדוש' - עם שלם שכל כולו קדוש ומובדל לעבודת השם.

והמתבונן ימצא שלפי זה גם מחולקות מצוות התורה: **ממלכת כהנים** - זהו המצוות שנובעות מהמעמד שלנו כעם השם, כ"מ שקשור ליראה ולאהבה, כמו מועדי ה', מקדש וקרבת וכו'. **גוי קדוש** - הם המצוות והנהגה הקדושה שהתחייבנו כתוצאה מכך, כגון החוקים והמשפטים, עריות ומאכלות אסורות וכו'. וע"ע משנ"ת בזה להלן בס"ד.

וְאַתֶּם שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גִּר
הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה: וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי אָלַחֲתִי אָבִי
בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה: (יח, ג-ד)

יש לעיין מה ראתה התורה לציין את הטעם לקריאת בניו של משה דווקא כאן, ולא בעת בה נולדו או כאשר נמנו על סדר ייחוסם.

וצריך לומר שהרי מה שהביא את יתרו לבוא להסתפח על נחלת ה' הוא דווקא הישועה אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו, כאשר אמר הוא עצמו בסמוך: "פרוך יי אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים". ואם כן - אין מתאים מלבטא זאת יותר מאשר בבניו של משה אשר גדלו עימו, ובשמותם הם מסמלים את המפנה הגדול מ'גר הייתי בארץ נכריה' עד 'כי אלוקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה'.

עָתָה יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל יְיָ מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר
זָדוּ עָלֵיהֶם: (יח, יא)

יש להבין מדוע דווקא דבר זה - שנידונו המצרים באותו הדבר שבו חשבו לאבדם - הוא שהביא את יתרו להכיר בכך שגדול ה' מכל האלוהים.

והנה טעותם של עובדי האלילים הייתה במה שסברו ששייך לעבוד ולהיות נאמן לאחד הכוחות או המזלות אשר משמשים בעולם, ובכך ימלא את רצונם. אבל יתרו

לב לדעת – עניין בפרשה

ה'חובב – שחיבב התורה על ישראל' – עצת יתרו כהקדמה לנתינת התורה

כל הבא ללמוד אודות יציאת מצרים ומתן תורה – ייתקל בפרשה נוספת שנקרית בדרכו אל הר הא-לוקים: וישמע יתרו. לא רק אנו חשים בקושי שבמיקומה של פרשה זו – בין קריעת הים למעמד הר סיני, אלא שחז"ל בעצמם כבר הרגישו בקושיה זו ורמזו עליו ברמיזה דקה – 'למה נקרא שמו יתרו, שייתר פרשה מן התורה'. דוק בלשונם ותמצא שגם הם ראו פרשה זו בתורת 'ייתור', ולא כהוספה או השלמה. ואם כאן עלינו להבין – אם אכן ייתור יש כאן, מדוע באמת בא ונכתב עניין זה בתוך רגעיו הגדולים של עם ישראל.

בבואנו לעסוק באותו העניין, מיד אנו מוצאים את עצמינו בלב ליבה של המחלוקת המקיפה ימי עולם – מהתנאים והאמוראים ועד מפרשי ולומדי המקרא לדורותיהם, סביב השאלה הגדולה – אימתי יתרו בא, אם קודם מתן תורה או שמא לאחריו. וכולם נחלקו על משמעות המילים 'וישמע יתרו' – מה שמועה שמע ובא, אם קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, או שמא מתן תורה שמע ובא.

לא ניכנס לטענות הרבות לכאן ולכאן, רק נוכל לסכם בקצרה את העולה מהדברים. מפשטות לשונות המקרא – גם לפנינו וגם בפרשת בהעלותך, וכן בתחילת ספר דברים – מוכח לכאורה שביאתו של יתרו לאחר מתן תורה הייתה, בזמן חנותם במדבר, לפני הר סיני. אך עצם העובדה שבחרה התורה לכתוב פרשה זו כאן, מכריחה אותנו להודות שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, ויש משמעות לביאתו גם לפני מתן תורה.

זאת מלבד הקושיה העצומה שמציב הרמב"ן, ממה שנאמר: 'וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֹתָנוֹ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתֶם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצֵאֵם יְיָ'. ואם אכן נאמר שביאתו הייתה לאחר נתינת התורה מסיני, מדוע לא ראה משה לספר לו על אותו המעמד הנשגב, אשר עלה בניסיו ובמוראותיו על כל הניסים והפלאות שהיו קודם לכן – הדבר הגדול שלא נשמע כמוהו ואחריו לא יהיה כן, ששמע עם קול אלוקים מדבר מתוך האש – ויחי. עי"ש מה שנדחק ליישב, אך דומה ששאלה זו עדיין תהווה מכשול בפני כל המבקשים לומר שמעשה זה לאחר מתן תורה אירע.

והנה קודם מעמד הר סיני אמר הקב"ה לבני ישראל: 'וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סֻגָּלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָל הָאָרֶץ, וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֲלֶה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. ראשית הובטחו – 'והייתם לי סגולה מכל העמים' – דהיינו שיופלאו בהנהגה מיוחדת מכל העמים אשר על פני האדמה. אבל מעבר לזאת התחדשה כאן מציאות נפלאה שלא הייתה עד כאן – 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' – שמהם ובהם הקב"ה מבקש לייסד ממלכה שלימה שכל כולה של כהני ה', עם שלם שיהיה קדוש לה' ולדברו.

יתרו, לעומת זאת, כהן לעבודה זרה היה. ולא זו בלבד, אלא שעבד את כל עבודה זרה שבעולם קודם לכן. אבל כאשר שמע על ניסי יציאת מצרים נענה ואמר – 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוהים'. בניגוד לכל אלוהי ההבל שעבד עד כאן, אשר לא יועילו ולא יצילו, כאן נוכח בגדלותו של אלוהי ישראל, אשר עמד לעמו בעת צרתם, ועשה דין בצריהם. הכרה זו היא שגרמה לו לבוא לחסות תחת כנפי השכינה.

אבל יש להבחין שמה שהביאו להסתפח על עם ישראל, זהו רק החלק הראשון של מה שנאמר להם: 'והייתם לי סגולה מכל העמים', אבל לא המציאות הזו של 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש', מפני שעדיין הוא לא מסוגל היה לתפוס את משמעותה של הבשורה הנפלאה הזו, שלקח לו הקב"ה בני אומה שלימה להיות לו לעם קרובו.

מיד למחרת בואו של יתרו – מתחיל הוא להתחקות אחר סדרי העם: 'וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוֹעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדָּה וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן פֶּקֶד עַד עָרֹב'. לשאלתו של יתרו ענהו

משה ג' תשובות: א. 'כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדֹרֵשׁ אֶל-לֹהִים'. ב. 'כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ'. ג. 'וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרָתִי'. היינו שיש כאן שלשה תפקידים למשה רבינו - ראשית במה שבאו אליו לדרוש אלוקים ולדעת דבר ורצון ה'. ומלבד זאת, לעשות דין ומשפט בין איש לרעהו, וכן להודיע העם את חוקי האלוקים ותורותיו.

יש להבחין שעצתו של יתרו בדבר מינוי הדיינים - אמורה הייתה רק ביחס לדין ולמשפט, ולא למה שבאו אליו העם לדרוש אלוקים, או לדעת את חוקיו. תפקידים אלו, גם לדבריו, ימשיכו להיות ביד משה - כפי שהקדים ואמר לו "הֲיִה אִתָּה לְעַם מֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֹתָהּ אֶת הַדְּבָרִים אֶל הָאֱלֹהִים, וְהִזְהַרְתָּ אֹתָהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ". רק כלפי דבר המשפט אמר לו שימנה עליהם אנשים מתוך העם, שישפטו אותם בכל עת.

מטבעו של עולם, לכל בני אדם החיים יחד, יש להם דינים ומשפטים בינם לבין עצמם. ובדבר זה יכול היה משה להאציל מתפקידו לאותם אנשי אמת שונאי בצע אשר ישפטו את העם משפט צדק, על פי דיני התורה. אבל למשה רבינו שימש לפני העם בשני תפקידים נוספים, מעבר לדין ולמשפט: ראשית - 'כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדֹרֵשׁ אֶל-לֹהִים' - ייעודם ותפקידם ככהני ה', מחייב לדרוש ולחקור תמיד אחר צורת העבודה והעמידה לפניו. ומלבד זאת - 'וְהוֹדַעְתִּי לָהֶם אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרָתִי' - נוצר כאן עם שכולו קדוש לה', וצריך הוא לדעת כיצד הדינים וההנהגות המתחייבות ממעמדם הרם.

יתרו הבין שרק עבור הדין והמשפט שייך למנות אנשים מתוך העם, אבל כלפי מה שבא העם לדרוש אלוקים - על כורחו נאלץ להודות כי בזה אין מי שיוכל למלאות את מקומו של משה רבינו, אשר הוא היה קרוב אל ה' יותר מכל העם. ובעצם כאן לראשונה התוודע יתרו למציאות בה יש דבר יותר גדול מתכונות אנושיות של אמת וישרות, צדק וחסד. יש כאן דרגות של קדושה ורוממות, אשר זוכה להם רק מי שנתעלה להיות קרוב אל האלוקים.

זהו מה שלמד אז יתרו, וזוהי גם ההקדמה הראויה ביותר למעמד הר סיני. אין עניין נתינת התורה כספר אנושי שבא לשרטט ולהציב גבולות בני אדם, ואין מתפקידה להיות ככל ספרי חוקות הגויים שבאו להסדיר את צורת יישוב וקיום העולם. בנתינת התורה ירדה לעולם מציאות של קדושה ורוממות - תורת האלוקים אשר ניתנת לעם סגולתו.

והנה בדבריו של משה רבינו לישראל בתחילת ספר דברים, מובאת השתלשלות הדברים מעט אחרת: "וְאָמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר לֹא אוֹכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם... הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיָדָעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם". מכאן אנו למדים שמשה כלל לא נזקק לעצת חותנו בדבר מינוי הדיינים, ומעצמו כבר סבר לעשות כן. נמצא אם כך, שכל כולה של פרשת עצת יתרו - לא נצרכה לגופה, ונכתבה רק בתורת ייטור. אבל לא נאמרה אלא ללמדנו את המבט האמיתי על פני הדברים, ויש בה כדי להאיר את עינינו בבשורה הגדולה שמביאה איתה תורת ישראל.

שבעה שמות נקראו לו ליתרו, וכולם לא באו אלא לבטא עניין זה: יתרו - על שהותיר במעשים טובים, יתר - שהותיר פרשה אחת בתורה, חובב - שנעשה חביב למקום, חבר - שנעשה כחבר למקום, רעואל - שנאהב למקום ונעשה ריע לישראל, פוטיאל - שפלטו אל מע"ז, קיני - שקינא לשמים וקנה לו תורה.

כמי שחקר ובדק את כל הכוחות בעולם, עד שהשכיל לעמוד ולומר 'עתה ידעתי כי גדול השם מכל האלוהים', אין מתאים ממנו כדי להכיר בדבר הגדול הזה, כפי אשר אמר הכתוב: "וְשִׁמְרָתָם וְעֲשִׂיתָם כִּי הוּא חֲכָמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חֶכְם וְנִבּוֹן הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה; כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו כִּי אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו; וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם".

להערות והארות ולקבלת הגיליון ניתן לשלוח הודעה לכתובת: levleovin@gmail.com